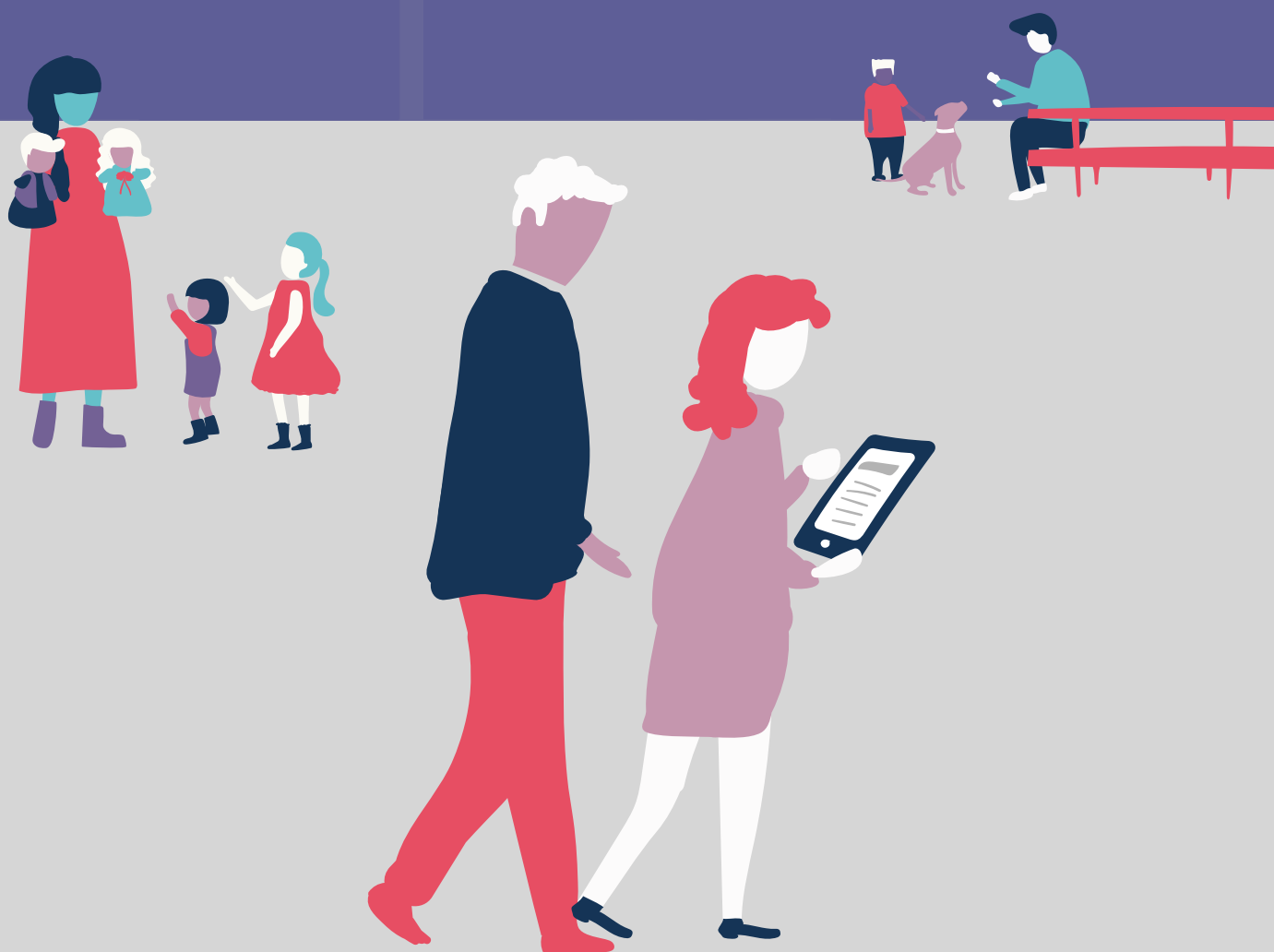

HANDLEIDING

FAMILIESCAN BIJ SCHEIDEN

REGIO | HART
VAN | BRABANT

ALS
JE UIT
ELKAAR
GAAT

Handleiding Familiescan

Achtergrondinformatie

Opdrachtgever: Regio Hart van Brabant, platform Alsjeuitelkaargaat.nl

Projectgroep: regio Hart van Brabant; beleidsambtenaren van drie gemeenten, uitvoerend medewerkers wijk- en toegangsteams, gedragswetenschappers Jeugdbescherming en Sterk Huis.

Deze werkinstructie beschrijft de aanleiding en doelstelling van het ontwikkelen van een risicotaxatie instrument voor scheidingshulp in regio Midden Brabant.

Aanleiding en probleemstelling

Er is op dit moment geen eenduidige werkwijze om het risico op het ontwikkelen van een complexe scheiding te taxeren. Dit is nodig om in te kunnen schatten of hulp in het voorliggend veld kan blijven of dat (direct) opgeschaald moet worden naar specialistische hulp. Daarnaast is er geen eenduidige werkwijze om een taxatie van de scheidingsproblematiek te maken en te bekijken welke hulpvorm past. Ieder doet dat op zijn eigen wijze en nog te vaak is men handelingsverlegen in het doorverwijzen naar de juiste hulpvorm. Nu wordt er nog vaak doorverwezen naar specialistische vormen van hulp die niet effectief blijken te zijn en komen ouders en kind met dezelfde hulpvraag opnieuw terug bij de wijk- en toegangsteams.

Doelstelling

Binnen dit project is gekozen voor twee vormen van taxatie:

- Een korte screening / risicotaxatie, genaamd Familiescan bij Scheiding, door generalisten (bv. GGD arts, IB-er van school, huisarts) op het moment dat zij werken met een gezin bij wie een (aanstaande of al langer geleden) scheiding een rol speelt. Het doel van deze screening is het kunnen onderscheiden wanneer het een 'reguliere'/niet problematische scheiding betreft, en hulp hierbij in het voorliggend veld kan plaatsvinden of wanneer het een (dreigende) complexe scheiding betreft en/of er meerdere risico's op het ontwikkelen tot een complexe scheiding aanwezig zijn en daardoor specialistische hulp noodzakelijk is.
- Een meer uitgebreide, specialistische taxatie of analyse, genaamd Ritax (Risicotaxatie instrument Scheiding). Deze kan worden ingezet wanneer er daadwerkelijk sprake is van een complexe scheiding. Op dit punt is een goede taxatie of analyse weging van belang om toe te kunnen wijzen naar een passend aanbod binnen de specialistische jeugdhulp. Bijvoorbeeld is van belang om zicht te krijgen op de machtsverhoudingen en relatiepatronen, en in hoeverre zijn ouders in staat om de nieuwe invulling van hun ouderschap vorm te geven.

Handleiding Familiescan

Hieruit voortkomend is binnen het project aan de volgende doelstellingen gewerkt:

1. Het opleveren van een risicotaxatie instrument in 2021 waarmee generalisten een inschatting kunnen maken van de risico's op een complexe scheiding en of hier al sprake van is, zodat zij weten of hulp in het voorliggend veld kan blijven of dat opgeschaald moet worden naar specialistische (al dan niet 2e lijns) hulp.
2. Het opleveren van een taxatie instrument in 2021 waarmee de professionals van de toegangs-teams een taxatie en analyse kunnen maken van de scheidingsproblematiek en daarmee een inschatting gemaakt kan worden welke hulpvorm het beste past (bv parallel solo ouderschap of ouderschapsbemiddeling)

Familiescan bij scheidingen

Dit instrument wordt ingezet voor de 1e vorm van taxatie.

De **Familiescan bij scheidingen**¹ is een gestandaardiseerd instrument, bedoeld voor gestructureerd klinisch gebruik in de alledaagse praktijk van de jeugdhulp. In de regio Hart van Brabant wordt het instrument ingezet om informatie te verzamelen en te bespreken met ouders. Zo kan een eerste indruk van aard en ernst van de situatie ontstaat op basis waarvan gezamenlijk besloten kan worden over passende oplossingen, in dit geval of hulp of ondersteuning in het voorliggend veld passend is of dat wijkteams of Gezinsadvocaat dit verder oppakken.

De Familiescan bij scheidingen is daar een hulpmiddel bij. Door te kijken naar aspecten die met een scheiding kunnen samenhangen. Dit gebeurt aan de hand van een oordeel over 12 factoren.

1. De veiligheid van de jeugdige.
2. De relatie tussen ouders op dit moment.
3. Juridische aspecten.
4. Schade bij de jeugdige.
5. De relatie tussen ouders en hun kind.
6. Houding van beide ouders ten aanzien van de omgang.
7. Wens van de jeugdige ten aanzien van de omgang.
8. Het netwerk.
9. Eerdere hulpverlening.
10. Stressoren, veranderingsmogelijkheden en veranderingsbereidheid van ouders.
11. Kennis over en voorzien in opvoedbehoeften.
12. De woonsituatie van ouders.

Indicaties dat een scheiding complex is

Elke scheiding gaat met een bepaalde mate van strijd gepaard. Dat is niet per definitie erg. Een scheiding wordt complex en problematisch op het moment dat er sprake is van voortdurende conflicten tussen de ouders, zij niet meer gelijkwaardig kunnen communiceren met elkaar en elkaar bewust proberen te schaden. Als het kind getuige van ruzies is en/of ook onderwerp wordt van de strijd, loopt het meer kans op schade. In het ergste geval worden de kinderen onderdeel van de strijd. Soms worden ze daar zelfs door de ouders toe aangezet. Met name ouderlijke conflicten zijn een signaal dat een scheidingssituatie complex is.

¹ Goorden, O., Beek, D. van, & Draaisma, N. (2017). Familiescan bij scheidingen: Instrument voor screening en triage bij scheidingshulp. Amsterdam: Altra Onderwijs en Jeugdhulp.

Handleiding Familiescan

Hier zijn verschillende aanwijzingen voor. In vraagvorm een aantal voorbeelden:

- Is één van de ouders het niet eens met de scheiding?
- Worden er enkelzijdige of wederzijdse verwijten gemaakt ten aanzien van de schuldvraag?
- Worden er veel enkelzijdig of wederzijdse verwijten gemaakt over elkaars gedrag?
- Maakten ouders in het verleden veel ruzie?
- Maken ouders in het heden veel ruzie?
- Voeren de ouders strijd over financiën?
- Kunnen ouders nog gelijkwaardig communiceren met elkaar?
- Zijn er bewuste acties van de ouders om elkaar te raken?
- Voeren de ouders strijd over omgang en/of gezag?
- Worden de kinderen (bewust of onbewust) onderdeel van de strijd gemaakt?

Gebruikersinstructie

Inleidend

De Familiescan bij scheidingen is een hulpmiddel bij het in kaart brengen van situaties waarin (vermoedelijk) problemen rondom een (aanstaande) scheiding spelen. Het instrument bestaat uit 15 los geformuleerde factoren die met elkaar samenhangen en elkaar over en weer beïnvloeden. Het is in de eerste plaats een instrument voor professionals om inzicht te verkrijgen in factoren die van invloed zijn op of invloed ondervinden van de scheidings situatie. Professionals gebruiken het instrument om een oordeel te vormen op basis van bronnen zoals dossier, gesprekken met ouders, jeugdigen, verwijzer en eventuele andere betrokkenen zoals leerkrachten, vragenlijsten, observaties, kennis uit literatuur, enzovoort.

Onderwerpenlijst en screeningsinstrument

Professionals kunnen het instrument gebruiken als check voor zichzelf, als topiclijst in gesprek met ouders of als gespreksinstrument op tafel. Doel is in alle gevallen om gestructureerd te screenen. Aan de hand van de uitkomsten kan (samen met de ouder(s) n/of het kind) de aard en ernst van de situatie bepaald worden, zicht verkregen worden of voor het gezin hulp in voorliggend veld passend is of dat (direct) opschalen nodig is. Het is niet ontworpen als instrument voor ouders om zelfstandig te gebruiken.

Informatieverzameling over veiligheid

Veiligheid is een belangrijk thema in het instrument. Veiligheid van de jeugdige staat als aparte factor opgenomen. Veel van de overige factoren spelen een (rechtstreekse) rol bij de veiligheid van de jeugdige. In een aantal factoren kan ook (het gevoel van) veiligheid van de ouders naar boven komen. Het instrument is echter niet een veiligheidstaxatie op zich. Het helpt bij informatie verzamelen over de veiligheid. Wanneer twijfels over of vermoedens van fysieke of psychische onveiligheid boven tafel komen, is het essentieel om te overleggen met dan wel een melding te doen bij Veilig Thuis en/of te verwijzen naar een toegangsteam en/of om de twijfels en vermoedens met een gedragswetenschapper te bespreken. Indien wenselijk of passend kan de informatie aangevuld worden met aanvullende screening van de veiligheid met bijvoorbeeld afname van de ARIJ.

Handleiding Familiescan

Vorbereiding voor elk gebruik

- Lees het dossier goed door. Mogelijk zijn er al veel dingen bekend die je kunt checken of waar je op door kunt vragen.
- Lees de lijst met factoren goed door. Het instrument bestaat uit 12 losse factoren. Deze factoren hangen met elkaar samen en beïnvloeden elkaar over en weer. Het helpt om van te voren in je hoofd te hebben waar het complete plaatje uit bestaat.
- Bedenk dat bij het open bespreken van de factoren veel emotie naar boven kan komen bij ouders, maar dat het ook veel aanknopingspunten op kan leveren om zicht te krijgen of opschalen nodig is.
- Bereid je voor op het oplossingsgericht doorvragen op factoren. In een gespannen situatie zullen ouders niet altijd vertellen wanneer ze zich zorgen maken over het welzijn van hun kind. Het kan ook zijn dat ze hun zorgen koppelen aan het handelen van de andere ouder.

Toepassing in de praktijk

Het instrument is bedoeld voor gebruik door de professional vanuit het dossier en/of tijdens intake/ startgesprek/screeningsgesprek. Het instrument kan als gespreksagenda op tafel komen, maar ook door de professional zichtbaar of onzichtbaar bij de hand gehouden worden als geheugensteun. Ouders vullen de lijst niet zelf in. Het is aan oordeel van de professional of de casus zich leent voor het samen invullen en/of bespreken van het instrument. Er kunnen grote verschillen zijn tussen ouders in verschillende typen scheiding.

Vul het instrument in voor de situatie. Het gaat dus niet om de twee opvoedsystemen onafhankelijk van elkaar in kaart te brengen, maar om het systeem van de jeugdige dat verdeeld is over twee opvoedsituaties. Als er bijvoorbeeld zorgen zijn over de ene ouder, maar niet over de ander ouder, dan is het oordeel, vanuit de jeugdige gezien, dat er zorgen zijn. De jeugdige is dus het vertrekpunt en niet de ouder. Een dergelijk totaaloordeel kan ook helpen voorkomen dat het instrument een nieuw element in de eventuele strijd tussen ouders wordt.

Het betreft informatieverzameling bij een eerste contact met ouder(s) in scheiding of bij start van de hulp. De informatie die opgehaald wordt in deze fase kan onvolledig of vertekend zijn. Indien de uitkomsten van het instrument opgenomen worden in het dossier, is het essentieel om bij het formuleren van eventuele aantekeningen dezelfde zorgvuldigheid en voorzichtigheid te betrachten als bij het schrijven van (gespreks)verslagen.

Scores en klinisch oordeel

Het instrument bestaat uit een lijst met 12 vragen. Bij alle vragen staan telkens vier scoremogelijkheden die bestaan uit een kort tekstueel oordeel. Bij alle factoren is de mogelijkheid om aantekeningen te maken. De kleuren helpen om een indeling te maken. Het oordeel of opschaling nodig is blijft aan de deskundigheid van de professional. Als alles groen (1) gescoord wordt, kan meer preventief ingestoken worden. Bij geel (2) is het verzamelen van meer informatie nodig voor een besluit genomen kan worden. Oranje (3) en rood (4) of combinaties daarvan wijzen op complexere problematiek, waar waarschijnlijk specialistischer hulp nodig zal zijn.

Handleiding Familiescan

Antwoord-uitkomsten

Voornamelijk:

- **1e bolletje / groen:** Binnen eigen netwerk of binnen sociale kaart van sociaal wijkteam.
- **2e bolletje / geel:** Vraag door binnen de interne zorgstructuur voorliggend veld.
- **3e bolletje / oranje:** Naar professionals (indien beschikbaar van complexe jeugdzaken) binnen de sociale wijk-/toegangsteams.
- **4e bolletje / rood:** Naar professionals (indien beschikbaar van complexe jeugdzaken) binnen sociale wijk-/ toegangsteams voor Risicotaxatie Instrument scheiden.